

בינג'*

ח

לק משנות נעורי עברו עלי בפנימיות כפריות באנגליה. טירות ואחוזות ימיבינימיות שבהן החדירו בנו, התלמידים הרבים, את המורשת התרבותית וההיסטורית הבריטית. בית הספר אהב לצאת לטיולים, רבים מהם לסקוטלנד. נסענו ברכבת והלכנו ברגל. בין הרים וכפרים, אגמים וטירות – והקסם הנופי וההיסטורי של המקום הזה הוטבע בי.

אין פלא שבסקוטלנד שולט החיבור בין היסטוריה, נוף ורומנטיקה – סוגה ספרותית שהמציא סיר וולטר סקוט עבור בני האצולה האנגלית במאה ה-18. "אייבנהו", "רוב רוי" ו"גבירת האגם", הולידו שיטפון של רומנים היסטוריים הנמשך עד עצם היום הזה. "לב אמיץ", "הארי פוטר", "זרה", הם רק קצה הקרחון של עולם הזה המתקיים בין דמיון למציאות היסטורית. גיימס מתיו בארי, מי שכתב את פיטר פן, הוא, באופן לא מפתיע, סקוטי, כך גם ארתור קונן דויל, מי שהמציא את שרלוק הולמס. איאן פלמינג, מחבר ספרי גיימס בונד לא היה סקוטי, אבל המפורסם בשחקנים שגילמו את הדמות – שון קונרי – בהחלט סקוטי וכך גם בונד הספרותי, שנולד בטירת סקייפול הסקוטית. ווינטרפל, של "משחקי הכס", גם היא כנראה מקורה בסקוטלנד ושם גם צולם הפרק הראשון בסדרה המצליחה.

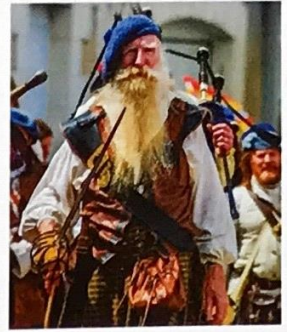
מה שמושך בין היתר את אותם יוצרים וסופרים אל נופיה של סקוטלנד הם אגמיה ואייה הרבים. לא ידוע כמה אגמים יש בסקוטלנד, וגם מה מספרם המדויק של האיים. ההגדרה הסקוטית לאי היא מקום מוקף מים בו כבשה אחת יכולה להתקיים במשך שנה – מה שמקשה עוד יותר על הספירה. אבל מדובר במאות. את ההרים בסקוטלנד מישוהו כן טרח לספור. שלוש מאות מפסגותיהם מתנשאות לגובה של מעל אלף מטרים. מי שמצליח להעפיל אל כולן זוכה לאות הצטיינות מהאגודה האלפינית הסקוטית, ויש רבים שמתאמצים לזכות בכבוד הזה. גם בפסטיבלים התברכה סקוטלנד, ואיש אינו יודע את מספרם. בין פסטיבל לשחי זור מלחמות וויקינגים לתחרות הקפצת אבנים על המים תמצאו בוודאי אחד לטעמכם. ולא משנה באיזה פסטיבל בחרתם, הוא, כמו טיפוס הרים, שיט באגם או כל פעילות אחרת, יסתיים בבינג', מילה סקוטית במקורה שפירושה לגימה הגונה של בירות, כוס אחר כוס.

ואם בסקוטלנד אנו עוסקים, אי אפשר בלי להזכיר את מזג האוויר שיכול להשתנות משמש לסערה ארבע פעמים ביום. לעניין הזה אוכל רק לחזור על אמרתו המפורסמת של המשורר המלכותי של המלכה וויקטוריה על מזג האוויר הסקוטי, "אין דבר כזה מזג אוויר גרוע, יש רק אנשים שלא לבושים בהתאם". הסקוטים האירו לנו פנים בעת מסעות ההכנה לגיליון זה. מלשכת התיירות הלאומית ועד אחרון הבליינים בפאב המקומי. מפרופסורים וחוקרים עד לאותו דייג שמחפש את בקבוק הוויסקי האחרון מהספינה שטבעה לחופי האיים המערביים. סיפורי התנ"ך עוד חיים בסקוטלנד וכך גם סיפור שיבת עם ישראל לארצו ותחיית העברית. עבורם, ההתעניינות שלנו, ישראלים דוברי עברית, בסקוטלנד ובתרבותה היתה לכבוד גדול. התקבלנו בשמחה ואני מקווה שהגיליון הזה ישקף לפחות מעט מההנאה שמצאנו שם.

תיהנו.

דין רומן

*בילוי מרוכז בדבר אחד, בעיקר שתיית אלכוהול. מקור המילה בפאבים של גלגו. כיום היא משמשת גם לתיאור צפייה מרוכזת בכל הפרקים של סדרת טלוויזיה.



צילום השער: סקוטי בלבוש איש רמות במהלך פסטיבל בסקוטלנד (j036240)

גיליון [70]

מטרופוליס

אפריל 2019 | ניסן התשע"ט

מו"ל דיטה קול

מו"ל ועורך ראשי ידין רומן

עורך הגיליון ידין רומן

עריכה וכתובה הדר גת, אסף קוגלר

עורכת גרפית עינת פרלמן רוגל

מנהלת פרסום בכירה גילה שמריהו

מנהלת שיווק ופריקטים הנית שפר-לאור

שירות לקוחות ומחלקת מנויים ורד זבחי

טלפון: 03-6912211, פקס: 03-6091890

customerservice@eretz.com

מנהלת חשבונות איריס שושני-דביר

כל הזכויות שמורות

© מגאזין "ארץ הצבי" בע"מ 2019

המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות.

משרדי המערכת מעבר יבוק 5, תל אביב 6744007,

טל: 03-6912211 פקס: 03-6091890

מטרופוליס יוצא לאור בגיליונות יעד על ידי:

מגאזין "ארץ הצבי" בע"מ

מחיר המגזין, בנפרד: 129 ש"ח

מחיר המדריך, בנפרד: 110 ש"ח

מחיר ערכה – גיליון מדריך ומפה, בנפרד: 159 ש"ח

גיליונות קודמים איסטנבול, ונציה, פראג, פריז, ברצלונה, ניו יורק, אמסטרדם, בוסטון, טוסקנה, קורסיקה, ברלין, פרובאנס, לונדון, כרתים, אתונה, בנגקוק, ונטורנציה, בודפשט, מדריד, פירנצה, ירושלים, וושינגטון, ליסבון, קרקוב, תל אביב, בריסל, סיציליה, סנט פטרבורג, וינה, סן פרנסיסקו, דנובה, דבלין, הוואנה, קופנהגן, בוואריה, מוסקבה, אדינבורו, אנדלוסיה, ריגה, בזל וברן, מילאנו, ניו אורלינס, אנטוורפן, לונדון, שיקגו, ריו דה ז'נרו, איים, נאפולי וחוף אמלפי, טביליסי, נורמנדי, שטוקהולם, מארכש, יפו, רומא, קורסיקה, פורטו, ורשה, נהר הירדן, פיליון ומטאורה, ברוקלין, ירושלים, הגולן, אוקספורד וקיימברידג', המבורג, תל אביב, סלונקי וצפון יוון

www.eretz.com/wordpress_metropolis

The Editorial Board of Metropolis would like to thank: Laura Mitchell, VisitScotland, and Nicola Porter, Interim Marketing Manager, Caledonian Macbrayne, for their kind assistance in putting this issue together.

האונים

ב־2108 חזר אלסטאר מקינטוש למסע רגלי באי הולדתו
לוויס. המסע המרתק בהרים ובשטחי הבור הריקים הוליד
שורה של תובנות על רוח ואמונה, היסטוריה ומורשת. תיאור
המסע יצא לאור לפני מספר חודשים בספר Poacher's
Pilgrimage • אלסטאר מקינטוש

.....
המטאפורה של אי בודד היא של מקום שאפשר לברוח אליו, להתרחק מהמולת החיים. בעודך על האי אפשר להעמיק ולחשוב, לרדת לנבכי הנפש. אבל, הקיום מחייב קהילה, והקהילתיות הזו חזקה עוד יותר באיים המערביים של סקוטלנד, ששם החורפים קשים והים סוער ולעתים אין דרך להתפנות מהאי עד שוך הסערה.
.....





למעלה: כבול בלואיס (Alexandra K. Stevenson)
מימין: כורי כבול באי לואיס (Lews Castle UHI)

א

י קטן, בו הגבולות קרובים ומאוד מוחשיים, הוא מקום מיוחד. האיים של סקוטלנד הם מקומות בהם אנשים חיים על הקצה, נלחמים לא רק בקיום היומיומי אלא גם בריחוק מהאיים השכנים ובתנאי מזג אוויר קשים. בנוסף, התושבים חולקים מורשת ושפה יחודיות, שהן במובן מסויים איים תרבותיים. אי הוא מטאפורה לנשמה. החיים באי קטן, שכל פינה בו ידועה, ושנשיו מעטים ומוכרים, הוא מקום של הכלה, של שלמות. משורר אנגלי אמר פעם ש"אין אדם שהוא אי" – אבל זה נכון רק חלקית. כל אדם הוא אי,



שלמות מוקפת בעולם שמסביב לו, אבל אנחנו גם חיים בחברה, בקולקטיב. החיים באי, בניגוד לחיים עירוניים בין מאות אלפי בני אדם, מחייבים את שני החלקים האלה, היחיד במובהקותו בתוך הקולקטיב.

המטאפורה של אי בודד היא מקום שאפשר לברוח אליו, להתרחק מהמולת החיים. בעודך על האי אפשר להעמיק ולחשוב, לרדת לנבכי הנפש. אבל, הקיום על אי בודד מחייב קהילה, והקהילתיות הזו חזקה עוד יותר באיים המערביים של סקוטלנד, ששם החורפים קשים והים סוער ולעיתים אין דרך להתפנות מהאי עד שוך הסערה.

אי במובן של מקום רחוק והמבודד שאפשר לברוח אליו הוא מוטיב המלווה את האדם משחר ההיסטוריה. משה עלה לבדו אל המקום המבודד הזה, ההר ששם האדם מתקיים אל מול האל, אל מול אתני הבריאה. אבל, אי אפשר להישאר שם במרומי ההר. משה מצווה לרדת אל העם. כך גם אליהו



.....
"ניתן להם שני חורפים", אומרים אצלנו על אנשים שעוברים להתגורר באיים. רק
לאחר ששרדו שני חורפים קרים, חשוכים וסוערים, יש סיכוי שהם יכולים להפוך
לחלק מקהילת האי. שהם ישרדו
.....

קשרים רבים בין האיים ועל מרחקים גדולים שיוודי חיים המיומנים שהתגוררו באיים ידעו לעבור. בני האדם הגיעו לאיים של סקוטלנד רק לאחר נסיגת הקרחונים. בשד שבעולם העתיק, בארץ ישראל וסביבותיה נוסדו ממלכות ותרבויות והאדם הכיר כבר את הנחושת, הברונזה ואפילו את הברזל, באזורים המערביים והצפוניים של אירופה התיישבות האדם עדיין הייתה בחיתוליה. אין לנו מקורות כתובים מהתקופות האלה - אין לנו היסטוריה. אך הביצ'רים המאסיביים שנתרו באיים, מגדלי אבן, כפרים מבוצ'

הנביא, שמחפש את ההר המבודד הזה, את האי שאפשר לברוח אליו, אך, כאשר מתגלה אליו האל, הוא מצווה על אליהו לחזור, להמשיך במשא חייו. אין אפשרות לברוח.

"ניתן להם שני חורפים", אומרים אצלנו על אנשים שעזבו ברים להתגורר באיים. רק לאחר ששרדו שני חורפים קרים, חשוכים וסוערים, יש סיכוי שהם יכלו להפוך לחלק מקהילת האי. שהם ישרדו.

העדות ההיסטוריות מלמדות שהאיים הסקוטיים לא היו איים מבודדים. מאות אתרים פרהיסטוריים מלמדים על

בתמונה: הבתים הפחוריים
בלואיס (Jaroslav Sekeres)



החיים במקומות מבודדים מעצימים את האמונה באיתני הטבע, בעלי־חשי, במסתורין. האיים מנוקדים במקומות פולחן קדומים, מעגלי אבן, מצבות, אתרי עלייה לרגל. בסוף המאה הרביעית הנצרות הקדומה מגיעה לאיים המערביים של סקוטלנד. נצרות של נזירים השואבת את מקוריה תיה מאבות ואימהות המדבר במצרים. השראתם של נזירי המדבר המתבודדים הייתה בבסיס פעילותם של הנזירים שהביאו את הנצרות לאיים. אנטוניוס הגדול, ראש וראשון לנזירי המדבר (מת בשנת 356), הוא אחת מהדמויות שהשי

רים, סוללות עפר, יישובים הבנויים בתוך אגמים – כל אלה מלמדים על תקופה של פשיטות ומלחמות. שבת בשבת, עולם אלים וקשה.

אנשי ים מיומנים יכלו להעביר לוחמים ממקום למקום ולמרחקים ארוכים. בעוד שבערבות התנועה המהירה התפי תחה רק לאחר ביותם של הסוסים, באיים התנועה מתפי תחת בגלל החיים הימיים. האפשרות לנוע במהירות ממקום למקום, להעביר לוחמים וצבא, היא, כך סבורים כמה ארכיאולוגים כיום, הסיבה שבגללה פיתח האדם את אופיו הלוחמני.



.....
השוויון, כערך אמוני, שבא לידי ביטוי בקהילה השיתופית, הוא בעל חשיבות גדולה במורשת של תושבי האיים. בשנות השבעים, לאחר מלחמת ששת הימים, הייתה התלהבות גדולה מהקיבוץ הישראלי. הקיבוץ נתפס כגרסה מודרנית לקהילת האיים המסורתית
.....



למעלה: כבש באי לואיס (Ian Robertson)

פיעו רבות על הנזירים הקלטיים שפעלו באירלנד, סקוטי לנד ואנגליה.

האמונה תופשת מקום חשוב לא רק באיים, אלא גם בתפישת עולמי ובספרים שכתבתי. אנשים יודעים שאני פתוח לנושאים האלה, ולפיכך מספרים לי על חוויות רוחניות ועליחושיות שבדרך כלל לא היו מדברים עליהן. כמו

שאני מראה בספרי האחרון, "Poacher's Pilgrimage" אירועים שכאלה אכן מתרחשים. לפני שבוע, למשל, יצר איתי קשר אחד הפרשנים הפוליטיים הבכירים בסקוטלנד, הוא כתב לי באופן פרטי. הוא סיפר שכל חייו היה אתאיסט, אבל לאחרונה הייתה לו חוויה רוחנית ששינתה את תפישת עולמו לחלוטין. איני יודע עדיין מה קרה לו. אנחנו מתכ-

וונים להיפגש. אבל כיום יש ספרות ענפה בתחום הפסיכוכולוגיה הקולקטיבית, החוקרת לעומק תופעות כאלה מסוג החוויה שעברה על אליהו בהר חורב או על משה מול הסנה הבוער. חוויות על חושיות שכאלה התרחשו לא פעם באיים, ועדיין מתרחשות בימינו. כאשר אנשים מבליים זמן רב לבדם, רועים את הכבשים בהרים, או יוצאים לבדם לדוג בסירות, הבדידות הזו מייצרת את ההעמקה הנפשית המאפשרת חוויות רוחניות שכאלו.

במקום שבו אני גדלתי, בין תושבי האיים המערביים של סקוטלנד, המורשת התנכית מאוד חזקה. אנשים מכירים את התנ"ך, קוראים ומתעמקים בו הרבה יותר מאשר בברית החדשה. אחת הסיבות שהתנ"ך מדבר אליהם בעוצמה כה רבה היא התפישה התנכית לגבי האדמה. האדמה שייכת לאל, אנחנו רק דיירים. בשנת היובל, על פי ספר ויקרא (פרק כ"ה) האדמה צריכה להיות מחולקת מחדש, "אור לגויים" התנכי מדבר על שוויון וחופש. ישו מדבר על כך בבואו בפעם הראשונה לבית המקדש בירושלים. התפישה היהודית-נוצרית הזו עומדת בבסיס רפורמת הקרקעות, תפישה שהיא חלק חשוב במורשת של תושבי האיים הסקוטיים.

השוויון, כערך אמוני, שבא לידי ביטוי בקהילה השיתופית, הוא בעל חשיבות גדולה במורשת של תושבי האיים. בשנות השבעים, לאחר מלחמת ששת הימים, הייתה התלהבות גדולה מהקיבוץ הישראלי. הקיבוץ נתפס כגרסה מודרנית לית לקהילת האיים המסורתית. ואכן, צעירים סקוטים רבים יצאו לישראל להתנדב בקיבוצים. התפיסה האידיאלית הזו של ישראל השתנתה כיום, ההתיישבות בשטחים שינתה את תפיסת העולם שלנו לגבי ישראל. למרות זאת, האידיאה הקיבוצית השפיעה רבות על הדור שלי. המאבק החברתי שהובילי בנושא רפורמת הקרקעות נולד מזה שגדלתי בכפרים באיים ההיברידיים בשנות הששים והשבעים, אך בחלקו, הושפע מהתנועה הקיבוצית.

התפישה של שיתופיות הקרקע עמדה גם מאחורי המאבק שניהלתי בשנות התשעים נגד ניסיון של מספר חברות בינלאומיות להפוך את האיים ההיברידיים למרכז חציבת חומר גלם לכבישים. הכוונה הייתה להקים מחצבת ענק באי האריס, שתפוצץ לעפר דק את ההר הגבוה ביותר באי. את תוצרי החציבה התכוונו לשלוח דרך הים, לאירופה ולצפון אמריקה. בכוחות משותפים, ולאחר מאבק ארוך ומתוקשר, הצלחנו לעצור את התוכנית. חלק מהמאבק היה רוחני. פירוק הר שלם לחומר נתפש על ידי רבים כפגיעה לא רק בנוף הטבעי אלא גם במורשת של האי.

אל מול המתנגדים עמדו אלה שעבורם המחצבה העניקה נראתה כמקור לפרנסה. אבל, דווקא הטיעון הזה, הכלכלי, היה זה שהכריע את הכף נגד הקמת מחצבה. החברות הבינלאומיות רצו להקים באי את מחצבת החומר לכבישים הגדולה בעולם. אם היינו צועדים בדרך הזו היינו על האיים היו מנוהלים על ידי אותן חברות בינלאומיות

וכלכלת האיים הייתה תלויה בעלויות ובמורדות של ענף הבנייה. אנחנו, המתנגדים, טענו שצריך לגוון את מקורות ההכנסה, בין היתר באמצעות רפורמת קרקע שבה קהילות ירכשו את האדמה מידי בעלי קרקע פרטיים. חלום שכיום מתגשם לנגד עינינו עם הקמת קרן נאמנות הקרקע באי מק, לאחר שתושביו הצליחו לרכוש את האי מידי בעליו הקודמים. בעקבות האי הזה, ורפורמת הקרקעות, החלו קהילות של איים אחרים לצעוד באותה דרך. קרן נאמנות קרקע קהילתית פועלת כמו קיבוץ. כל חברי הקהילה שותפים בקרן. הקהילה, באמצעות הבעלות על הקרקע ובאמצעות הקרן, יכולה לבנות בתים, לייצר הכנסה, מארגייה מתחדשת למשל – רוח ומים, מתיירות. המעבר לניהול קהילתי של הנכסים יצר תנועה של חזרה לאיים. בגלל הצלחת המהלך והסיוע ביצירת בסיס כלכלי מגוון. העסקים בקהילה מתקיימים בתוך הסל הרחב יותר של בעלות הקהילה על הקרקע. לדעתי זה השילוב הנכון בין קומוניזם לקפיטליזם. אנחנו קוראים לזה קומוניסטריוז, מהמילה האנגלית לקהילה.

הרבה השתנה באיים מאז שגדלתי שם. הרבה אבד. למרות זאת, אני מקבל פניות רבות מצעירים שרוצים להתיישב באיים ולבנות חיים עם משמעות. יש כאלה המשיחיים מסורות ישנות, אחרים רוצים לקיים אורח חיים שלו יותר, בלי הקדחתנות של העולם המודרני. איים וקהילות איים מאפשרים את הדברים האלה. באי, גם אם אתה לא סובל את השכן שלך, כאשר פורצת סערה בים וצריכים להעלות את הסירות אל החוף, אתה תרד ותעזור. העבודה המשותפת היא שמקיימת את הקהילה.

רבים יגידו לכם שהם אינם רואים את הדברים כפי שתיארתי אותם כאן. אך, הדברים מבוססים על שורה ארוכה של מחקרים ונתונים שהתפרסמו במשך השנים בספרים שכתבתי ובמאמרים. העולם הנוכחי מתקדם לעבר מקום קשה, שינויים אקלימיים, בעיות סביבתיות, תזוית של חיים עירוניים המתנהלים בקצב של שינויים מוטריים. בתוך כל אלה, עלינו לנסות ולהתוות דרך אחרת. באיים של סקוטלנד התחלנו לעשות את זה, וכדברי הקדושים הראשונים שהביאו את דבר הנביאים אל האיים, אולי בזה נוכל להיות אור לגויים. ●

אלאסטאר מקינטוש נולד וגדל באי לואיס. הוא סופר, אקדמאי ופעיל חברתי סקוטי. ב-2006 מונה לתפקיד פרופסור אורח לאקולוגיה אנושית במחלקה לגיאוגרפיה וסוציולוגיה באוניברסיטת המחקר בגלזגו (Strathclyde). זה המניין הראשון לתפקיד שכזה באוניברסיטה סקוטית. ספרו הידוע ביותר הוא "Soil and Soul" שראה אור ב-2001. ב-2006 פרסם ספר שירים "Love and Revolution", ב-2008 הוציא ספר המציג השפעות של שינויי האקלים על החברה האנושית. ספרו האחרון, Poacher's Pilgrimage, על מסע שערך ברגל במחוזות ילדותו באי האריס ולואיס, יצא לאור ב-2019.

בתמונה: דגלים מחוץ לפרלמנט הסקוטי
באדינבורו, סקוטלנד. משמאל לימין: דגל
בריטניה, דגל סקוטלנד, דגל האיחוד
האירופי (Calum Hutchinson)

